

John Adams ja harvainvallan uhka Yhdysvalloissa

John Adams (1735–1826), yksi Yhdysvaltojen perustajista ja maan toinen presidentti, varoitti toistuvasti rikkaan eliitin hallitsemman harvainvallan riskistä nuorena tasavallassa. Adams suhtautui hyvin epäilevästi hallitsemattomaan vaurauteen ja siitä kumpuavaan valtaan, jonka hän näki väistämättä syntyvän kansalaisten taloudelliseen eliittiin kohdistamasta ihailusta. Adams näkikin rikkauten olevan poliittisesti vaikutusvaltaista yhtäältä siksi, että rahalla saa vaikutusvaltaa, mutta toisaalta myös siksi, että taloudellisen eliitin ihailu ja sympatisointi johtaa harvalukuisten rikkaiden vaikutusvallan suhteettomaan kasvuun. Hän ajatteli, että rikkaus on voimallista samalla tavalla kuin kauneus on voimallista – se erottaa omistajansa massasta ja herättää kunnioitusta (Mayville 2016).

Kuten Luke Mayville (2016) selvittää teoksessaan *John Adams and the Fear of American Oligarchy*, Adams uskoi, että tasavalta voisi kestää vain, jos se löytäisi tasapainon: harvalukuisen taloudellisen eliitin panos tunnustettaisiin, mutta samalla sitä estettäisiin monopolisoimasta valtaa. Keskeistä Adamsin visiossa (mt.) oli luoda institutionaalisten elinten toimivallalle rajoituksia (engl. *checks and balances*), joiden kautta esimerkiksi lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovaltaa rajattiin. Näin estettäisiin oligarkkimainen vallan ja varallisuuden kasautuminen pienilukuiselle taloudelliselle eliitille.

Adamsin esittämät huolet ovat valitettavan ajankohtaisia Donald Trumpin toisen presidenttikauden kynnyksellä. Fiona Hill – Venäjän historiasta väitellyt tutkija ja entinen Yhdysvaltojen kansallisen turvallisuusneuvoston virkahenkilö – esittää, että Yhdysvaltojen poliittinen järjestelmä on ollut ajautumassa huolestuttavaan suuntaan jo pitkän aikaa. Hillin mukaan kehityskulusta kielii erityisesti se, että maan miljardöörit käyttäytyvät yhä enenevässä määrin oligarkkien tapaan (Reynolds 2024). Ulkopolitiikassa tämä tarkoittaa erittäin pientä joukkoa valtavia omaisuuksia hallinnoivia miehiä, joilla on suora yhteys politiikan eliittiin tai jopa erityinen rooli hallintokoneistossa Elon Muskin tapaan. Donald Trumpin hallinnon neuvonantajana toiminut ja sittemmin tätä vastaan edustajainhuoneessa todistanut Hill väittää, että tällaisille toimijoille on valtion tai yrityksen edun sijaan ensisijaista etsiä mahdollisuuksia vallan käyttöön ja sen laajentamiseen muiden kansallisten ja kansainvälisten eliittien jäsenten kanssa. Argumenttinsa tueksi Hill tarjoaa lukuisia anekdootteja neuvottelutilanteista, joita hän on todistanut presidentti Trumpin turvallisuuspoliittisena neuvonantajana toimiessaan (mt.).

Oikeustieteen professori David Driesenin (2024) mukaan Yhdysvaltojen *checks and balances* -järjestelmä alkoi hapertua jo Donald Trumpin ensimmäisellä presidenttikaudella tämän testatessa, kuinka kongressin harjoittamaa valvontaa pystytään erilaisin keinoin kiertämään. Driesen luo kokonaiskatsauksen Trumpin ensimmäisen kauden aikana tapahtuneisiin ja usein erillisinä tarkasteltuihin tapauksiin ja esittää, että jo alkanut järjestelmän rapautuminen voi johtaa jopa sen romahdukseen Trumpin toisen kauden aikana. Toiset tutkijat kuitenkin korostavat, että järjestelmä on heikentynyt jo kymmenien vuosien ajan ja täten paljon ennen Trumpin ensimmäistä presidenttikautta (esim. Goldgeier & Saunders 2018).

Trumpin toisen presidenttikauden seuraukset ovat herättäneet laajaa keskustelua sisäpoliittisten kysymysten lisäksi myös maan ulkopolitiikan tulevista suuntaviivoista. ”Trum-

pologit” tarjoavat poliittisille päätöksentekijöille erilaisia tulevaisuuden skenaarioita päätöksenteon tueksi, mutta perustavanlaatuisena ongelmana skenaarioiden luomisessa on se, ettei kukaan tiedä mihin Trump ryhtyy – ja joidenkin mukaan hän ei ehkä tiedä sitä itsekään (Demarais 2024). Esimerkiksi Norjassa puntaroidaan Norjan liittoutumisstrategian vaikutuksia ja sitä, voiko Euroopan unionin ulkopuolella oleva maa joutua enenevässä määrin Kiinan ja Venäjän painostuksen kohteeksi Trumpin hallinnon kauppapolitiikan seurauksena (Stelzenmüller 2024). Ukraina-tuen ja Nato-politiikan mahdollisten muutosten ohella Euroopassa keskustelua herättävät myös maanosan äärioikeiston suhteet Trumpiin, ja spekulatioita on käyty esimerkiksi sillä, tuleeko äärioikeisto yhä vahvistumaan ja niin sanotut kulttuurisodat edelleen eskaloitumaan (Samaras 2024). Afrikassa Trumpin toisen kauden odotetaan aiheuttavan merkittäviä muutoksia Yhdysvaltojen ja Afrikan välisiin suhteisiin, mikä on seurausta erityisesti strategisesta kilpailusta Kiinan ja Venäjän kanssa. Samalla liiketoimintaan liittyvien sitoumusten odotetaan korostuvan kehitysavun sijaan (Yade 2024).

Myös Yhdistyneissä kansakunnissa (YK) odotetaan hermostuneena Trumpin toista kautta. Yhdysvallat on YK:n suurin rahoittaja, ja leikkauksia odotetaan erityisesti ohjelmille, jotka ovat ristiriidassa Trumpin hallinnon linjausten kanssa. Tällaisia ovat esimerkiksi ilmastopoliittikka sekä seksuaali- ja lisääntymisoikeudet. Lisäksi hallinto pyrkii todennäköisesti saamaan itselleen mieleisiä henkilöitä keskeisiin johtotehtäviin esimerkiksi YK:n lastenrahastossa (UNICEF) sekä Maailman elintarvikeohjelmassa (WFP). Vuonna 2026 valitaan myös YK:n uusi pääsihteeri, jonka valinta ei tule olemaan helppo suurvaltapolitiittisten jännitteiden aikana (Chen 2024).

Vuoden viimeisen Kosmopoliksen numeron avaa Anna Kronlundin artikkeli ”Ihmisoikeudet ja YK: Tasapainottelua jäsenmaiden intressien ja yleismaailmallisuuden periaatteen kesken?”. Artikkelissaan Kronlund tarkastelee viittauksia universalismiin ja universalismin käyttöä ihmisoikeuksia koskevassa poliittisessä keskustelussa YK:ssa. Ihmisoikeuksien lähtökohta on universalismi eli yksinkertaistettuna ajatus siitä, että ne koskevat yhtäläisesti kaikkia ihmisiä. Suvereeneilla valtioilla on velvollisuus valvoa niiden toteutumista. Kronlund analysoi ihmisoikeuskeskusteluja erityisesti kahtena ajankohtana: yleismaailmallisen ihmisoikeusjulistuksen syntyessä 1940-luvun loppupuolella ja myöhemmin vuonna 2006 perustetun YK:n ihmisoikeusneuvoston yhteydessä. YK:n kokoonpano, koko ja toimintakenttä on laajentunut monin tavoin sen olemassaolon aikana, mutta universalismin ja esimerkiksi suvereniteettiin kytkeytyvän partikularismin välinen jännite jatkuu ihmisoikeustyössä ja artikkelissa tarkastellussa ihmisoikeusretoriikassa. Kronlund toteaaakin analyysiinsä pohjautuen universalismin näyttäytyvän retorisenä topoksena, jonka avulla voidaan eritellä YK:n roolia, valtioiden suvereniteettikäsitteitä ja ihmisoikeuksia koskevien näkemysten moninaisuutta, ei pelkästään ihmisarvona tai ihmisoikeuksien yleismaailmallisuutta koskevana periaatteena, jotka lähtökohtaisesti liitetään universalismiin.

Hannu Salomaa tarkastelee katsausartikkelissaan ”Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen päätöksenteon tarkastelua deliberatiivisen demokratian näkökulmasta” mahdollisuuksia soveltaa deliberatiivisen, puntaroivan, demokratian periaatteita Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen keskusteluun. Kirjoittajan mukaan puntaroivan demokratian periaatteiden soveltaminen valikoidusti ulko- ja turvallisuuspolitiikassa tarjoaisi mahdollisuuksia edistää nykyistä avoi-

mempaa ja tasa-arvoisempaa keskustelukulttuuria perinteisesti melko eliittivetoisella politiikkasektorilla. Kansalaisten ja viranomaisten törmäyttämiseen tarkoitettujen turvallisuuskahvilat ovat yksi esimerkki jo kokeilluista malleista, mutta Salomaan mukaan puntaroivalla demokraatialla olisi vielä paljon tarjottavaa ulko- ja turvallisuuspolitiikan avoimuuden lisäämisessä.

Raija-Leena Punamäen katsausartikkeli ”Israelin sotilasmiehityksen ytimessä: Luonnonvarat, aseteollisuus ja poliittiset vangit” kuvaa kolmea Gazan kansanmurhan esiintuomaa ilmiötä, jotka heijastuvat Länsirannalla ja Gazassa elävien palestiinalaisten päivittäiseen elämään. Punamäki tarkastelee luonnonvarojen, kuten vesi- ja energialähteiden, sotilaallis-poliittista merkitystä, asejärjestelmien sisältämien myrkkymetallien terveydellisiä ja kauaskantoisia seurauksia palestiinalaisille sekä poliittisten vankien kokemuksia osana palestiinalaisten vastarintaa. Punamäen teksti tarjoaa tietoa meneillään olevan Gazan kansanmurhan taustoista kuvaamalla miehitettyjen alueiden palestiinalaisten kokemuksia, joita on erityisen tärkeä koostaa Lähi-idän konfliktin ratkaisuvaihtoehtoja pohdittaessa. Katsausartikkeli tuo esiin sotilasmiehityksen ja sotateimien yhteenkietoutumisen taloudellisten ja aseteknologisten ulottuvuuksien kanssa avaten näiden kauaskantoisia vaikutuksia palestiinalaisväestölle.

Lauri Hannikainen jatkaa samasta tematiikasta keskustelua tekstissään ”Palestiinan tulevaisuus: Voiko sortokautta seurata itsenäisen Palestiinan valtion perustaminen?”. Hannikainen erittelee tekstissään niin sanotun kahden valtion mallin toteutumismahdollisuuksia. Palestiinan itsenäisyyden saavuttaminen on vuosikymmenten konfliktin keskellä jäänyt kaukaiseksi tavoitteeksi, kun Israelin miehitys jatkuu ja yhä syvenee kansainvälisen oikeuden vastaisesti. Kahden valtion ratkaisu, johon YK ja kansainvälinen yhteisö ovat pyrkineet, vaatisi Hannikaisen mukaan Israelin vetäytymistä miehityiltä alueilta, Gazan sodan lopettamista sekä osapuolten välisiä kompromisseja muun muassa Jerusalemin asemasta ja siirtokunnista. Vaikka nykytilanne on erittäin synkkä, voisivat laaja kansainvälinen tuki ja diplomatia edistää Hannikaisen mukaan rauhanprosessia ja Palestiinan valtion syntyä.

Numeron päättää Johanna Ketolan lektio ”Demokratian kestävyys punnitaan kriisissä”, joka perustuu hänen marraskuussa 2024 tarkastettuun väitöskirjaansa Turun yliopistossa. Ketola analysoi vuosien 2020–2023 koronapandemian hallintaa sekä kansallisella, EU- että kansainvälisellä tasolla. Ketolan mittava 120 asiantuntijahaastattelun aineisto osoittaa, että pandemiakriisin hallinnassa korostuivat kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö, asiantuntijuus ja olemassa olevien sääntöjen luova hyödyntäminen. EU:n rooli oli merkittävä erityisesti pienten jäsenvaltioiden tukemisessa, mutta samalla kansalliset hallitukset olivat vastuussa kansalaistensa terveydestä ja turvallisuudesta. Ketolan löydökset myös osoittavat, ettei kriisi johtanut demokratian heikkenemiseen Suomessa, joten väitöskirja haastaa näin väitteet autoritaarisuuden väistämättömästä lisääntymisestä kriisien aikana.

Valitettavasti Donald Trumpin toisen presidenttikauden perintönä voi olla harvainvallan vahvistumisen ja business-vetoisen ulkopolitiikan lisäksi katastrofaalisia seurauksia tavallisille ihmisille ympäri maailmaa. Esimerkiksi erittäin konservatiivisen evankeliskristityn Mike Huckabeen nimitys Yhdysvaltojen tulevaisuudelle suurlähettilääksi Israeliin on hirvittävä uutinen kansanmurhan keskellä parhaillaan eläville palestiinalaisille, Huckabee kun on kyseenalaistanut Palestiinan valtion olemassaolon ja tuominut kahden valtion ratkaisun järjettömänä ja toimimattomana (Shehada 2024). Päätoimittajakautemme viimeisenä vuonna, jolloin vas-

taavaksi päätoimittajaksi siirtyy Anitta Kynsilehto, tulemmekin jatkamaan keskustelua Lähi-idän tilanteesta ja kyvyttömyydestämme puuttua Israelin toteuttamaan kansanmurhaan.

Näistä synkistä ajoista huolimatta haluamme toivottaa lukijoillemme rauhallista joulua ja toivorikasta vuotta 2025.

Turussa ja Tampereella 20.12.2024

Leena Vastapuu, Anitta Kynsilehto ja Eeva Puumala

Lähteet

- Chen, Eugene (2024): "What might be in store for the United Nations under a second Trump presidency?". *The Global Observatory*, 21.11.2024. <https://theglobalobservatory.org/2024/11/what-might-be-in-store-for-the-united-nations-under-a-second-trump-presidency/>
- Demarais, Agathe (2024): "Will Europe fragment under Trump 2.0?". *Foreign Policy*, 16.12.2024. <https://foreignpolicy.com/2024/12/16/trump-europe-eu-trade-tariffs/>
- Driesen, David M. (2024): "Donald Trump and the collapse of checks and balances". *SMU Law Review Forum*, 77, 199–218. <https://doi.org/10.25172/slr.77.1.7>
- Goldgeier, James & Elizabeth N. Saunders (2018): "The unconstrained presidency: Checks and balances eroded long before Trump". *Foreign Affairs*, 97(5), 144–156.
- Samaras, Georgios (2024): "What a second Trump presidency would mean for the European far-right?". King's College London blog, 31.10.2024. <https://www.kcl.ac.uk/what-a-second-trump-presidency-would-mean-for-the-european-far-right>
- Shehada, Muhammed (2024): "Trump's return: A disaster for Gaza, a challenge for Europe". European Council on Foreign Relations, 12.12.2024. <https://ecfr.eu/article/trumps-return-a-disaster-for-gaza-a-challenge-for-europe/>
- Yade, Ramada (2024): "What Trump's next presidency will mean for Africa". Atlantic Council, 13.12.2024. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/africasource/what-trumps-next-presidency-will-mean-for-africa/>

Toimitukselta

Käsissäsi on *Kosmopolis*-lehden viimeinen erillisenä paperisessa muodossa julkaistu numero. Seuraavassa, lehtiperheen 55. vuosikerrassa julkaistaan edelleen neljä lehteä sähköisessä muodossa, mutta numerot kootaan lopuksi yhteen paperiseksi vuosikirjaksi. Painettu julkaisu säilyy edelleen Suomen rauhantutkimusyhdistyksen jäsenetuna. Vuosikirjan toimituksesta jäsenille ja tilaajille tiedotetaan myöhemmin.

Vaikka kotiin tai työpaikalle toimitetulla paperilehdellä on ollut paikkansa, erityisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana lehden irtonumeromyynti on käytännössä hiipunut kokonaan. Sähköisen julkaisemisen tilastot puolestaan näyttävät vastakkaiseen suuntaan. Journal.fi-palvelussa eniten kiinnostusta herättäneillä kirjoituksilla on ollut lukijoita kymmenkertaisesti lehden painosmäärään nähden.

Digitaalinen siirtymä koskee myös lehden vanhoja numeroita. Olemme Suomen tiedekustantajien liiton ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan tuella käynnistäneet vanhojen lehtien digitointihankkeen. Ensi vaiheessa prosessissa ovat Elektra-palvelussa aiemmin sähköisesti saatavilla olleet vuosikerrat 2000–2020. Näiden tekstien julkaiseminen uudelleen journal.fi-palvelussa vaatii erillisen sopimuksen jokaisen kirjoittajan kanssa. *Kosmopolis*-lehden 2000-luvulla kirjoittaneita pyydetäänkin tarkkailemaan (sähkö)postiaan, sillä digitointiavustajamme Pietari Pastila (pietari.j.pastila@utu.fi) lähettää joulutammikuussa sopimustekstin ja allekirjoituspyynnön kirjoittajille. Olethan yhteydessä, jos et ole saanut viestiä tai epäilet, ettei meillä ole yhteystietojasi.

Digitointihankkeen toisessa vaiheessa saatamme sähköiseen muotoon kaikki ennen vuotta 1999 julkaistut *Kosmopolis*-, *Rauhantutkimus*- ja *Rauhaan tutkien* -lehdet. Näiden osalta käytämme Tiedekustantajien Kopioiston kanssa tekemää kollektiivista arkistolupaa, joka poistaa tarpeen lähestyä jokaista kirjoittajaa erikseen. Toisen vaiheen aikataulu selviää myöhemmin.